

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av läs- och skrivunder-
visningen inom ämnena svenska/svenska som
andraspråk i årskurserna 4-6 vid Grevåkersskolan
i Strömsunds kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om skolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför under 2015 en kvalitetsgranskning av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk i årskurs 4-6. Granskningen av undervisningen vid Grevåkerskolan i Strömsunds kommun ingår i detta projekt.

Grevåkerskolan besöktes under 14 - 16 september 2015. Ansvariga inspektörer har varit Ingrid Åsgård och Kerstin Haster.

I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av läs- och skrivundervisningen inom ämnena svenska/svenska som andraspråk genomförs i 35 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet, redovisas de samlade resultaten.

Bakgrundsuppgifter om Grevåkerskolan

Grevåkerskolan ligger i Hammerdal i Strömsunds kommun. Skolan har vid besöket cirka 210 elever i förskoleklass och årskurserna 1-9.

I årskurserna 4-6 finns 65 elever och undervisningen är organiserade med en klass i varje årskurs.

Under läsåret 2015/6 deltar alla lärare på skolan i kompetensutveckling kring genrepedagogik¹.

¹ Den genrepedagogiska modellen syftar till att stegvis, med hjälp av en tydlig undervisning, stötta eleverna att utveckla inte bara sitt vardagsspråk utan även ett effektivt skolspråk. Det handlar bland annat om att eleverna ska bli medvetna om olika texters olika språkliga mönster och strukturer samt att olika texter har olika syften.

Resultat NP svenska åk 3² och 6³ 2013/2014

Vid nationella prov i svenska för årskurs 3 läsåret 2013/14 nådde färre elever kravnivåerna i delproven, som berör *enskild högläsning* och *läsa enskilt textsamtal*, än eleverna i riket vid dessa delprov. Vid delproven som berör *läsa fakta text* och *läsa berättande text* nådde fler elever i skolan kravnivåerna än eleverna i riket. I delproven som berör *skriva berättande text* och *skriva faktatext* nådde betydligt färre elever kravnivåerna jämfört med eleverna i riket.

Vid nationella prov i svenska för årskurs 6 läsåret 2013/14 fick samtliga elever något av provbetygen A-E. Såväl sammantaget provbetyg som poäng på delproven var högre för eleverna i Grevåkerskolan än för genomsnittet i kommunen och i riket.

Nationell betygsstatistik för årskurs 6 gällande ämnet svenska visar att läsåret 2013/14 var genomsnittligt betygspoäng det samma som för riket. Flickorna i Grevåkerskolan hade högre genomsnittligt betygspoäng än pojkarna. Samma skillnad fanns även i riket. Dock var pojkarnas genomsnittliga betygspoäng något lägre i Grevåkerskolan än det genomsnittliga för pojkar i riket.

Resultat

1. Görs syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt tydligt för eleverna?

Här undersöks om läraren tar reda på elevernas behov, intresse, bakgrund och erfarenheter. Vidare om läraren motiverar eleverna, så att de förstår varför de ska arbeta med den aktuella texten eller skrivövningen. Här granskas också om läraren tydliggör för eleverna vad de ska lära sig och hur de ska arbeta för att nå målen.

Enligt skollagen ska hänsyn tas till elevers olika behov i utbildningen. ⁴Alla barn ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.⁵ Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 11) ska läraren ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.⁶

Skolverket betonar att lärandet stimuleras och underlättas av att innehållet i texterna engagerar och kopplar till elevernas erfarenheter.⁷

Forskning visar att om läraren formulerar tydliga mål på kort och lång sikt som eleverna förstår och accepterar så ökar elevernas lärande.⁸

² Fyra delprov berör läsning och tre berör skrivning

³ Ett delprov berör läsförmåga och ett berör skriftlig förmåga

⁴ 1 kap. 4 § andra stycket skollagen

⁵ 3 kap. 3 § skollagen

⁶ Lgr 11, avsnitt 2.2

⁷ Skolverket (2010). *Texters, textuppgifters och undervisningens betydelse för elevers läsförståelse. Fördjupad analys av PIRLS 2006*. Skolverkets aktuella analyser. Stockholm: Fritzes. Skolverket (2012). *PIRLS 2011. Rapport 381*.

I elevintervjuerna framkommer, för alla årskurser, att eleverna inte uppfattar att lärarna tydligt förklarar vad de ska lära sig eller varför de ska lära sig just det som lektionen kommer att handla om. Vanligast är enligt eleverna att de får reda på vad de ska göra. Vid en av de lektioner som inspektörerna observerar ska eleverna läsa högt i par och sedan svara på ett antal frågor om texten. Läraren går runt och lyssnar och efter ett tag bryts högläsningen och eleverna ska svara på frågorna. Den enda instruktion eleverna får är att paret ska vara ense om svaret och att de ska hålla på till klockan 09.00. När lektionen är slut har ett par hunnit fyra frågor medan ett annat par nitton. Lektionen avslutas med frågan om någon fråga varit särskilt svår, när ingen elev svarar tar läraren själv några ord ur texten som exempel. Att det var läsförståelse de höll på med verkade underförstått och något samtal om texten som kunde fånga upp elevernas förståelse förekom inte.

Eleverna anger dock i intervjuerna att det skiljer sig mellan lärarna i vilken grad de i svenskundervisningen får syfte och mål presenterat för sig. De berättar också om andra ämnen där de mycket tydligare får reda på mål och vad de ska kunna för ett visst betyg i årskurs 6. I lärarintervjun ger även lärarna en bild av att de skulle kunna bli bättre på att anknyta till de mål och kunskapskrav som uttrycks i kursplanen för svenska.

Vid de lektionsobservationer som Skolinspektionen genomförde noterades att lärarna inte gjorde någon koppling till syfte och mål, vad eleverna skulle lära sig och hur de skulle arbeta för att nå målen. Dock förekom vid en av lektionerna att det läromedel som användes angav att om uppgifterna var lösta skulle eleven ha lärt sig att göra en miljöbeskrivning och hur man kan bygga upp en text. Inför lektionsobservationerna fick lärarna i ett kort samtal med inspektörerna bland annat beskriva vad eleverna skulle lära sig under lektionen. Endast vid två av de totalt sex lektionerna fick eleverna sedan också höra detta.

Resultatet av den enkät Skolinspektionen genomförde i samband med granskningen⁸ visar att 93 procent av eleverna anser att deras lärare i svenska förklarar vad de ska lära sig i ämnet. Vid elevintervjuerna visar det sig dock att många elever ändå uppfattar detta som *vad de ska göra* inte *vad de ska kunna*. En elev i årskurs 6 uttrycker det som: *"Jag vet inte om jag kan tillräckligt mycket."* En annan elev tillägger *"Läraren har varit dålig på att berätta vad vi ska kunna."*

I de nationella skolförfattningarna betonas att det i utbildningen ska tas hänsyn till olika elevers behov, alla ska få förutsättningar att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Varje individs behov, förutsättningar, erfarenheter och

⁸ Håkansson, J. & Sundberg D. (2012) *Utmärkt undervisning – Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Stockholm

⁹ Skolinspektionen har genomfört en elevenkät riktad till samtliga elever i årskurserna 4-6 vid de skolor som ingår i granskningen. Enkäten besvarades vecka 12 och innehöll frågor om läs- och skrivundervisningen.

Rapport

2015-10-29

4 (14)

Dnr 400-2014:5611

tänkande ska beaktas. Vid de lektionsobservationer som Skolinspektionen genomförde vid Grevåkersskolan framkom få exempel på detta. Vanligast vid lektionsobservationerna var att alla elever fick samma instruktioner och samma uppgifter att utföra. Även tiden för att arbeta med uppgifterna var den samma. Detta medförde att vissa elever var färdiga långt innan övriga klasskamrater. Den vanligaste anpassningen vid dessa lektioner var att läraren i högre utsträckning hjälpte elever som hade svårigheter, genom att stanna vid deras bord och ge ytterligare förklaringar och hjälp på traven. En vanlig extrauppgift, för snabba elever, var att ta upp bänkboken och läsa tyst.

Vid en lektion noteras dock att läraren vid ett flertal tillfällen i textsamtal anknyter till elevernas erfarenheter och tänkande. Klassen ska arbeta med beskrivande texter och vid genomgången får eleverna komma med förslag på hur deras skolgård skulle kunna beskrivas. När ord som *olycksbådande* kommer upp eller vid lärobokens förslag *att titta ut genom klassrumsfönstret, som i en spökhistoria*, har eleverna många associationer och kreativa förslag i det samtal som läraren förde med eleverna.

Vid intervjuerna med elever och lärare gavs andra exempel på hur undervisningen anpassas till olika elevers behov och intressen. Eleverna berättade om att de *"kan få böcker efter hur duktig man är"*. En av lärarna betonade vikten av att hitta rätt bänkbok för varje elev, en bok som de blir intresserade av att läsa. *"Zlatanboken har många läst"*. En av lärarna beskriver hur ett av läromedlen de använder har uppgifter med olika svårighetsnivåer.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att syfte och mål med valt textinnehåll och arbetssätt i ganska låg grad görs tydligt för eleverna.

Granskningen visar att lärarna inte i tillräcklig omfattning och grad tydliggör vad det är eleverna ska lära sig och varför. Eleverna är inte medvetna om mål och kunskapskrav i svenska eller hur de ska arbeta för att nå målen. I granskningen framkommer få exempel på hur undervisningen utgår från elevernas intressen, erfarenheter, förmågor och olika behov vid val av texter och skrivuppgifter.

2. Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?

2.1 Får eleverna lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna?

Här undersöks om eleverna får lära sig att läsa och förstå olika typer av texter, använda olika angreppssätt utifrån vilket syfte de läser en text, reflektera över texter, urskilja budskap i texter samt sätta texter i relation till tidigare erfarenheter och kunskaper.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att förstå det de läser.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.¹⁰

Enligt kursplanerna i svenska och svenska som andraspråk ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften.

"Forskning visar att det är betydelsefullt att eleverna får stöd genom samtal om texternas innehåll för att kunna utveckla läs- och skrivstrategier ..."¹¹

Olika texter

Eleverna uppger i intervjuerna att de får läsa olika texter i ämnet svenska. Det första de kommer att tänka på är ofta bänkboken, det vill säga en skönlitterär bok som de lånat på biblioteket och som de får läsa tyst i vissa stunder under skoldagen. Eleverna ger även exempel på hur de får läsa faktatexter, sagor, korta berättelser, dikter och insändare. Några elever kan ge exempel på vad som är typiskt för olika texttyper. Vid intervjuer med eleverna och lärarna framkommer att de använder datorer som skrivhjälpmedel, för att söka fakta på internet och för att renskriva egna texter, men inte för att lära sig vad som är typiskt för webbtexter.

För upplevelseläsning går eleverna regelbundet till skolans bibliotek och lånar böcker som de har som bänkbok. Boken väljer de efter intresse och i vissa klasser får de skriva en recension när boken är utläst.

I den enkät som genomfördes med eleverna inför besöket uppger de allra flesta att det stämmer bra att de läser skönlitteratur (exempelvis berättelser, dikter) och faktatexter på lektionerna i ämnet svenska, med en övervikt för skönlitterära tex-

¹⁰ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen

¹¹ Skolverket "Nya språket lyfter" kapitel "Vad säger forskning" sid 15

ter. Ungefär hälften av eleverna uppger i enkäten att de läser webbtexter (exempelvis bloggar, twitter, facebook) på lektionerna i svenska.

Även lärarna uppger vid intervjun att det mest blir skönlitterära texter, men även faktatexter. En av lärarna framhåller att det är mer av faktatexter i andra ämnen än svenska. För elever med svenska som andraspråk menar lärarna att det kan vara lättare att börja med faktaböcker. När det gäller webb-texter upplever lärarna att användningen begränsas av problem med uppkoppling på skolan.

Vid de lektioner Skolinspektionen besökte och som främst var inriktade på läsning användes såväl skönlitterära texter som faktatexter. Vissa texter hämtades från de läromedel skolan använder sig av för att träna läsförståelse.

Lässtrategier

I den nationella kursplanen för svenska anges under rubriken Centralt innehåll, årskurs 4-6; *Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna*. Vid lärarintervjun framför en av lärarna att de nya läromedel som de använder på ett bra sätt speglar läroplanen och kursplanen när det gäller läsning. På inspektörernas fråga om hur skolan arbetar med lässtrategier vill en lärare betona att det är "viktigt att lägga lång tid på att introducera texter som eleverna ska läsa, sedan är det inte så stor skillnad på hur man jobbar med läsförståelse idag jämfört med tidigare. Eleverna får läsa texten, sedan kommer frågor på första nivån, det som står klart och tydligt, sedan mellannivån och det som står mellan raderna". Läraren berättar att klassen jobbar med små häften i olika svårighetsgrad som eleverna ska läsa och därefter svara på frågor om texten. En annan lärare beskriver hur de i klassen arbetat med olika verktyg för att förbereda elevernas läsning, till exempel strukturerade textsamtal och *läsfixarna* från *En läsande klass*¹², men också egna modeller. Läraren tycker att det är viktigt att samtala om texten innan läsningen börjar, att berätta lite om handlingen, förklara svåra ord, titta på bilder och rubriker. Under lektionsobservationerna hos den läraren framkommer också flera exempel på att eleverna arbetat med olika typer av texter och vad som är utmärkande för dem. Lärarna har hittills inte, som de säger, pratat ihop sig om strategier och verktyg och i intervjun framkommer stora skillnader i hur de uppfattar vad lässtrategier handlar om. En av lärarna talar om strategin att eleverna får läsa texter på olika nivåer, det vill säga svårighetsgrad och sedan svara på frågor om texten. En annan lärare menar att den viktigaste strategin är att väcka intresse hos eleven för läsningen.

¹² www.enlasandeklass.se

Den tredje läraren kan ge flera exempel på verktyg som klassen får lära sig för att förstå en text. Vanligt hos alla lärarna är dock att man har någon form av samtal eller inledning innan eleverna börjar läsa en text. Att hela kollegiet ska kompetensutvecklas i genrepedagogik¹³ tycker lärarna blir bra. En av lärarna menar att det är svårast med läsförståelsen hos eleverna som läser svenska som andraspråk. *"Att man inte fattade, att de inte fattade. Man får stegra, börja från det enkla".*

Vid elevintervjuerna framkommer att klasserna i varierande grad känner till olika strategier och verktyg för att bearbeta och öka förståelsen av en text. Elever från en av klasserna berättar att det vanligaste sättet att träna läsförståelse är att de läser en text ur läroboken och sedan svarar på frågor till texten. Det kan till exempel vara påståenden som man ska svara sant eller falskt på. Andra elever berättar att de brukar få ställa en hypotes och gissa vad texten handlar om, som *spågumman* (en av *läsfixarna*). Vidare att läraren *"pratar om rubriker och de svåra orden, ibland skrivs orden på tavlan."* Elever ur samma klass nämner också att man kan *"läsa mellan raderna och sökläsa."* En elev ur en annan klass berättar att läraren *"berättar vilken text man ska läsa, men vi får inte så mycket mer - läs till sidan 20 och sedan stoppar ni - turas om att läsa."* På inspektörernas fråga om man kan läsa på olika sätt, svarar eleverna i alla elevintervjuer – *"högt eller tyst."* När sedan inspektörerna formulerar om frågan finns det elever som inte alls känner igen benämningar såsom översiktsläsning, djupläsning eller läsa mellan raderna. De verkar inte heller ha egna ord för sådan läsning.

I den enkät eleverna besvarade inför besöket anger ungefär hälften att det stämmer ganska bra att läraren berättar om texten innan de ska läsa den. En tredjedel svarar att det stämmer helt och hållet. Flertalet elever svarar att läraren brukar förklara svåra ord i texten. Vidare framgår av enkätsvaren att när de läst texter på lektionerna i svenska brukar de prata om texten i klassen, det är dock inte lika vanligt att prata om texten i mindre grupper.

Vid ett av lektionsbesöken arbetade eleverna två och två med en skönlitterär text för att träna läsförståelse. De skulle läsa texten högt parvis och sedan skriva svar på frågor till texten. Innan läsningen berättar läraren om texten, uppmärksammar eleverna på rubriken och anknyter till elevernas egna erfarenheter. Därefter sätter läsningen igång och vissa par hinner långt i svarandet på frågorna. Någon avslutning eller sammanfattning av arbetet görs inte. Under lektionen var eleverna fokuserade på uppgiften men alla par samarbetade inte när de svarade på frågorna, trots att läraren sagt att de skulle vara överens om svaret. I ett fall hör man dock en av eleverna säga *"du kan titta på vad jag svarat."*

Rektorn uppger i intervjun att man på skolan ser att man måste förbättra pojkarnas läsning. *"Hur vi ska ge dem likvärdiga förutsättningar sliter vi med. Läsprojekt har*

¹³ Den genrepedagogiska modellen syftar till att stegvis, med hjälp av en tydlig undervisning, stötta eleverna att utveckla inte bara sitt vardagsspråk utan även ett effektivt skolspråk. Det handlar bland annat om att eleverna ska bli medvetna om olika texters olika språkliga mönster och strukturer samt att olika texter har olika syften.

vi, vi läser varje dag. Vi har köpt in skönlitteratur i stället för läromedel. Att sitta och läsa själv är inte så bra. Det är lättare med parläsning och läsgrupper. Vi har haft flera författarbesök och vi har gott om kulturaktiviteter.”

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i ganska låg grad får lära sig lässtrategier för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna.

I granskningen framkommer flera exempel på att lärarna ser olika på vad ändamålsenliga lässtrategier kan vara och att det saknas en gemensam förståelse för hur lärare kan arbeta mer strukturerat med den fördjupade läsundervisningen. Det varierar också i vilken utsträckning eleverna får hjälp och vägledning för att fördjupa sin läsförståelse. Det är inte synliggjort för alla klasser att det finns olika sätt att angripa texter på och att eleverna själva kan använda sig av olika tekniker för att förstå en text. Skolinspektionen vill dock framhålla att det finns positiva inslag i undervisningen när det gäller arbetet med att fördjupa elevernas läsförståelse.

2.2 Får eleverna lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter med anpassning utifrån deras typiska uppbyggnad och språkliga drag?

Här undersöks om eleverna får lära sig vad som är typiskt för **olika** texter, att skriva **olika** typer av producerande texter och om de får lära sig hur man bygger upp en text beroende på syfte och sammanhang. Vidare granskas också om eleverna får lära sig att bearbeta de texter de skriver.

Här granskas också om läraren ser till att eleverna strukturerat får samtala om egna och andras texter med ett aktivt lärarstöd utan fokus på rätt eller fel svar. Vidare om läraren medvetet arbetar med att ge eleverna verktyg som hjälper dem att utveckla sitt skrivande.

Enligt skollagen syftar utbildningen till att främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.¹⁴

Enligt kursplanerna ska eleverna genom undervisningen ges förutsättningar att formulera sig och kommunicera i tal och skrift samt anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang.

Forskning visar att elevernas skrivutveckling gynnas av att eleverna får skriva och kommunicera egna texter och av att de får undervisning om skrivande.¹⁵

¹⁴ 1 kap. 4 § tredje stycket skollagen

¹⁵ Skolinspektionens kunskapsöversikt inför projektet, www.skolinspektionen.se

Olika texter

Det varierar mellan klasserna hur mycket de får arbeta med att lära sig skriva olika typer av texter och vad som är utmärkande för dem. Vid elevintervjuerna framkommer att de får skriva både skönlitterära texter och faktatexter. Berättande texter där eleverna får återge vad de gjorde i helgen eller beskrivningar till figurer, som de ritat och ska ha som huvudpersoner i kommande texter, är några av de exempel eleverna kommer på under intervjuerna. I en klass har man också skrivit argumenterande texter som ska användas vid en övning med muntliga anföranden och repliker. Elever från en klass berättar att de får skriva en utvärdering av veckans arbete varje fredag. Då ska de beskriva vad de gjort i skolan och hur väl de lyckats nå det mål som de satte upp för sig själva förra veckan. Någon gång har eleverna även skrivit dikter och sagor. I lärarintervjun ges exempel på flera olika typer av texter som eleverna ska få skriva. Vid såväl elevintervjuer som i enkätsvar framkommer att eleverna inte brukar träna på att skriva webbtexter på lektionerna i svenska. I ett av klassrummen sitter planscher på väggen som tar upp olika texttyper och vad som är utmärkande för respektive.

Skrivstrategier

Kursplanen i svenska anger att undervisningen ska ta upp *strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag*. Vid lärarintervjun uppger en av lärarna att det i skrivundervisningen är viktigt att göra avgränsningar - läraren ger ramen sedan får eleverna skriva. "*Det blir ganska bra berättelser.*" En annan av lärarna menar att en modell kan vara att ge eleverna rubriker som de ska använda i sin text. En lärare säger; "*Jag har nog inte så många olika modeller. Men om det är en instruerande text, visar jag hur den är uppbyggd.*" I intervjun framkommer dock att flera klasser har använt tankekartor (*mindmap*) innan eleverna ska skriva sina texter. Och när det gäller berättande texter säger lärarna att eleverna känner till strukturen med inledning - händelse - avslutning.

Vid intervjuerna ger eleverna olika exempel på hur lärarna gör för att eleverna ska komma igång med sitt skrivande. Flera nämner att det är bra att börja med en tankekarta när man ska skriva faktatexter. Eleverna nämner också vid två av de tre elevintervjuerna att man ska ha en inledning, en handling och ett avslut i en berättelse. I alla elevintervjuer nämns att det är viktigt med språkriktighet; mellanrum mellan orden, kommatecken, punkt och stor bokstav.

Vid en av de lektioner som Skolinspektionen besöker ska eleverna skriva en baksidestext till en bok. Lektionen inleds med att klassen får se exempel på olika boktitlar och försöka gissa vad boken handlar om, sedan följer ett samtal där eleverna ska hitta på nya titlar till kända sagor. Därefter ska de ta upp sin arbetsbok och börja arbeta. Uppgiften handlar om att skriva en fängslande baksidestext. Få elever förstår vad de ska göra och läraren får förklara många gånger. Att uppgiften inte hänger ihop med inledningen eller med uppgifter de gjort tidigare, verkar

Rapport

2015-10-29

10 (14)

Dnr 400-2014:5611

öka elevernas osäkerhet. Flera elever undrar också varför de inte ska fortsätta där de var i boken. Vid en lektion i en annan klass ska eleverna skriva en sammanfattande faktatext om primater. Klassen tittar inledningsvis på bilder och går igenom en faktatext under lärarens ledning, nya ord förklaras och eleverna får ta ställning till påståenden om textinnehållet - sant eller falskt. Slutligen ritas en tankekarta på tavlan där eleverna kommer med förslag. Därefter ska eleverna skriva sina egna texter om primater. Vid en tredje lektion ska eleverna träna på beskrivande texter, först en personbeskrivning och sedan en miljöbeskrivning. Lektionen utgår från ett förlagsproducerat läromedel och där ges många tips om hur texterna kan byggas upp. Eleverna är aktiva under lektionen och det framgår att de är vana att tala om vad som utmärker olika texttyper.

Under de besökta lektioner som handlar om att skriva går lärarna runt och hjälper eleverna att komma igång och att förstå vad de ska göra. Det är dock skillnader mellan lärarna hur hjälpen ges, som direkt anvisning eller som lotsning så att eleven själv kan bearbeta och utveckla sin text. Vid elevintervjuerna framkommer att det varierar mellan klasserna i vilken grad de får bearbeta sina texter och om texten på något sätt används när den är klar. Oftast lämnas texten till läraren för "rättning". I en av elevintervjuerna framkommer dock att eleverna kan få ge varandra tips på hur texten kan bli bättre. I den klassen får de även rådet att använda synonymer och många adjektiv när de beskriver. Flera elever berättar att de kan få renskriva sina texter på datorn när de är färdiga, men att texterna sällan används till något. Men det händer att faktatexter sätts upp på väggen och ibland kan man få läsa upp sin text för klassen.

I den enkät eleverna besvarade inför besöket anger 56 procent av eleverna att det stämmer ganska bra att deras lärare i svenska brukar läsa deras text och förklara vad som kan bli bättre, medan 29 procent anger att det stämmer helt och hållet. Endast 20 procent av eleverna anger i enkäten att det stämmer helt och hållet att eleverna får läsa varandras texter och ge förslag på hur texten kan bli bättre medan en 36 procent anger att det stämmer ganska bra. 32 procent anger att elever inte brukar läsa varandras texter och ge sådana förslag.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i ganska låg grad får lära sig skrivstrategier för att skapa olika typer av texter och hur man bygger upp en text beroende på syfte och sammanhang. Skolan behöver också i större utsträckning utveckla arbetet med att ge eleverna möjligheter och verktyg som hjälper dem att bearbeta sina texter och utveckla sitt skrivande.

3. Utmanar och vidgar undervisningen elevernas intresse för läsning och skrivning?

Här undersöks om läraren följer upp hur varje elevs intresse för läsning och skrivning utvecklas och tillsammans med eleverna utvärderar undervisningen. Vidare om läraren utgår från detta för att säkerställa att läs- och skrivundervisningen inriktas mot en tydlig progression i varje elevs lärande. Här undersöks också om eleverna (i intervjuer och enkät) uppger att deras intresse för läsning och skrivning ökar.

Enligt kursplanerna ska undervisningen i svenska och svenska som andraspråk stimulera elevernas intresse för att skriva och läsa.

Skolverket visar i en rapport att de elever som tycker om att läsa har ett bättre läsprovresultat än elever som inte tycker om att läsa.¹⁶

Eleverna uppger vid intervjuerna att de tycker det är viktigt att läsa och skriva. Många elever, främst flickor, berättar också att de tycker om att läsa och skriva. Eleverna berättar; "Jag har alltid tyckt att det är kul att läsa." "Jag har hittat bra böcker så nu vill jag läsa." men också "Jag tycker inte att det är kul att läsa." En elev berättar att hen sparat texter från ettan. "Hemma har vi stora lådor, i en massa texter." En annan elev: "Om man skriver en berättelse i skolan så vill man gärna fortsätta direkt. Det är intressantare när man får skriva på datorn."

På frågan i Skolinspektionens elevenkät om undervisningen i svenska gör att de vill läsa mer, svarar 48 procent av eleverna att det *stämmer helt och hållet*. 41 procent anger att påståendet *stämmer ganska bra*. Vid motsvarande fråga om undervisningen i svenska gör att de vill skriva mer svarar 42 procent av eleverna att påståendet *stämmer helt och hållet*, och lika stor andel svarar att påståendet *stämmer ganska bra*.

Lärarna och eleverna uppger att de sällan arbetar med utvärderingar där eleverna ges möjlighet att uttrycka sina åsikter om undervisningen. Eleverna berättar dock att vid utvecklingssamtalet kan detta tas upp. Inte vid någon av de lektioner Skolinspektionen besökte gjordes några reflektioner kring lärandet, lektionsinnehållet eller på något sätt ansats till utvärdering. Vid faktagranskning av denna rapport meddelar dock rektorn att alla klasser i årskurs 4-6 gör skriftlig utvärdering av veckan varje fredag. I en utvärderingsbok/loggbok får eleverna då beskriva hur veckans arbete fungerat i förhållande till de mål de satt upp för veckan och i förhållande till den individuella utvecklingsplanen (IUP). I boken får eleverna även berätta hur de tycker undervisningen fungerat, enligt rektorn.

¹⁶ Skolverket (2012). *PIRLS 2011 – Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Stockholm.

Lärarna och rektorn uppger att de inte tagit reda på hur elevernas intresse för läsning och skrivning utvecklas men att de följer upp och dokumenterar elevernas individuella kunskapsutveckling vad gäller läsning och skrivning noga. De anger att det inte finns någon tydlig, gemensam plan för hur de arbetar på skolan för att utveckla elevernas läsande och skrivande. Kommunen har dock tagit fram *Handlingsplan för elever i behov av särskilt stöd, ämnet svenska/svenska som andraspråk samt övriga ämnen*. Skolinspektionen har tagit del av planen. I en bilaga för årskurserna 4-6 återges kunskapskraven för nivå A skolår 6 samt förslag på metoder och material, tips och idéer.

Lärarna och rektorn menar att skolan inte är så bra på att utvärdera själva undervisningen. Fokus har främst varit på att mäta elevernas läs- och skrivförmågor för att sätta in stöd för de elever som riskerar att inte nå målen. Rektorn tar vid intervjun upp att *"elever som har skolsvårigheter får anpassning rätt bra. Det är svårast att hinna med dem som behöver utmaningar."* Även pojkarnas svagare resultat ser rektorn som ett problem. *"Hur vi ska ge alla likvärdiga förutsättningar sliter vi med. Vi har ett kompensatoriskt uppdrag. Men det är inte alltid så enkelt."*

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen i ganska hög grad utmanar och vidgar elevernas intresse för och läsning och skrivning. Dock visar granskningen att skolan övergripande behöver utveckla ändamålsenliga metoder för att mer systematiskt utvärdera läs- och skrivundervisningen. I detta ligger även att lärarna följer upp hur varje elevs intresse för läsning och skrivning utvecklas. Granskningen visar också att lärarna i högre utsträckning tillsammans med eleverna bör utvärdera undervisningen.

Granskningens syfte och frågeställningar

Syftet är att granska om eleverna får en undervisning inom ämnena svenska/svenska som andraspråk som engagerar, motiverar och vidgar deras intresse för läsning och skrivning samt utvecklar deras läs- och skrivstrategier, så att tilltron till och utvecklingen av den egna språkliga och kommunikativa förmågan stärks. Projektets övergripande frågeställningar är:

- Får eleverna lära sig läs- och skrivstrategier för att utveckla sin läs- och skrivförmåga?
- Får eleverna ett aktivt stöd i läs- och skrivundervisningen?

Rapport

2015-10-29

13 (14)

Dnr 400-2014:5611

Metod och material

Granskningen av undervisningen i svenska i årskurserna 4-6 innebär att inspektörerna samlar in skriftlig dokumentation samt besöker skolorna, observerar undervisningen, intervjuar lärare, rektor och elever. Skolinspektionen har också genomfört en elevenkät vid samtliga skolor som ingår i granskningen.

All information analyseras sedan för varje enskild skola och sammanställs och redovisas i ett beslut för skolan och i denna rapport.